

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

1. The Collection of the Long Discourses -
Subcommentaries (1. Dīgha Nikāya - Tīkā)
5. New subcommentary on the Chapter on the Aggregate of
Morality-2 (5. Sīlakkhandhavagga-Abhinavaṭīkā-2)
4. Commentary on the Discourse to Soṇadaṇḍa
(4. Soṇadaṇḍasuttavaṇṇanā)

PaliVerse

1.The Collection of the Long Discourses - Subcommentaries

5. New subcommentary on the Chapter on the Aggregate of Morality-2

4. Soṇadaṇḍasuttavaṇṇanā

300. Evaṃ ambaṭṭhasuttaṃ saṃvaṇṇetvā idāni soṇadaṇḍasuttaṃ saṃvaṇṇento yathānupubbam saṃvaṇṇanokāsassa pattabhāvaṃ vibhāvetuṃ, ambaṭṭhasuttassānantaraṃ saṅgītassa suttassa soṇadaṇḍasuttabhāvaṃ vā pakāsetuṃ “evaṃ me suttaṃ...pe... aṅgesūti soṇadaṇḍasutta”nti āha. Sundarabhāvena sātisaṃyāni aṅgāni etesaṃmatthīti aṅgā. Taddhitapaccayassa atisaṃyavasiṭṭhe atthitāatthe pavattito, padhānato rājakumārā, ruḥhivasena pana janapadoti vuttaṃ “aṅgā nāma”tiādi. Idhāpi adhippetā, na ambaṭṭhasutte eva. “Tadā kirā”tiādi tassā cārikāya kāraṇavacanāṃ. Āgamane ādīnavaṃ dassetvā paṭikkhipanavasena āgantūṃ na dassanti, nānujānissantīti adhippāyo.

Nīlāsokakaṇṇikārakoviḷārakundarājarukkhādisammissatāya taṃ campakavanaṃ nīlādipaṇcavaṇṇakusumapaṭimaṇḍitaṃ, na campakarukkhānaññeva nīlādipaṇcavaṇṇakusumatāyāti vadanti, tathārūpāya pana dhātuyā campakarukkhāva nīlādipaṇcavaṇṇampi kusumaṃ pupphanti. Idānīpi hi katthaci dese dissanti, evaṇca yathārutampi aṭṭhakathāvacanaṃ upapannaṃ hoti. Kusumagandhasugandheti vuttanayena sammissakānaṃ, suddhacampakānaṃ vā kusumānaṃ gandhehi sugandhe. Evaṃ pana vadanto na māpanakāleyeva tasmīṃ nagare campakarukkhā ussannā, atha kho aparabhāgepīti dasseti. Māpanakāle hi campakarukkhānamussannatāya taṃ nagaraṃ “campā”ti nāmaṃ labhi. Issarattāti adhipatibhāvato. Senā etassa atthīti seniko, sveva seniyo. Bahubhāvavasiṭṭhā cettha atthitā taddhitapaccayena jotitāti vuttaṃ “mahatīyā senāya samannāgatattā”ti. Sārasuvaṇṇasadisatāyāti uttamajātisuvaṇṇasadisatāya. Cūḷadukkhakkhandhasuttaṭṭhakathāyaṃ pana evaṃ vuttaṃ “seniyo”ti tassa nāmaṃ, bimbīti attabhāvassa nāmaṃ vuccati, so tassa sārabhūto dassanīyo pāsādiko attabhāvasamiddhiyā bimbisāroti vuccatī”ti.

301-302. Saṃhatāti sannipatanavasena saṅghaṭitā, sannipatitāti vuttaṃ hoti. Ekekissāya disāyāti ekekāya padesaḥbhūtāya disāya. Pāḷiyaṃ brāhmaṇagahapatikānamadhippetattā “saṅghino”ti vattabbe “saṅghī”ti puthutte ekavacanāṃ vuttanti dasseti “etesa”nti iminā. Evaṃ ācariyena vuttaṃ, saṅghīti pana dīghavasena bahuvacanampi dissati. Aḅhātīti asamūhabhūtā aḅhābandhā, “aḅhānā”tipi pāṭho, ayamevattho, saṅkhyāttassa ayuttattā. Na hi tesāṃ saṅkhyā atthīti. Idam vuttaṃ hoti - pubbe antonagare aḅhāpi pacchā bahinagare gaṇaṃ bhūtā pattāti gaṇībhūtāti. Abhūtatabbhāve hi karāsabhūyoge a-kārassa ī-kārādeso, īpaccayo vā. Rājarājaññādīnaṃ daṇḍadharo purisova tato tato khattiyānaṃ tāyanato rakkhaṇato khattā niruttinayena. So hi yattha tehi pesito, tattha tesāṃ dosaṃ pariharanto yuttapattavasena pucchitamattaṃ katheti. Tenāha “pucchitapañhe byākaraṇasamatto”ti. Kulāpadesādīnā mahatī mattā pamāṇametassāti mahāmatta.

Soṇadaṇḍaḡaṇakathāvaṇṇanā

303. Ekassa rañño āṇāpavattiṭṭhānāni rajjāni nāma, viṣiṭṭhāni rajjāni virajjāni, tāneva verajjāni, nānāvidhāni verajjāni tathā, tesu jātātiadinā tidhā taddhitanibbacanaṃ. Vicitrā hi taddhitavuttīti. Yaññānubhavanatthanti yassa kassaci yaññassa anubhavanatthaṃ. Teti nānāverajjakā brāhmaṇā. Tassāti soṇadaṇḍabrāhmaṇassa. Uttamabrāhmaṇoti abhijanasampattiyā, vittasampattiyā, vijjāsampattiyā ca uggatataro, uḷāro vā brāhmaṇo. Āvaṭṭanīmāyā vuttāva. Lābhamaccherena nippīḷitatāya asannipāto bhavissati.

Aṅgeti gameti attano phalaṃ ñāpeti, sayamaṃ vā aṅgiyati gamīyati ñāyatīti aṅgaṃ, hetu. Tenāha “kāraṇenā”ti. Lokadhammatānussaraṇena aparānīpi kāraṇāni āhaṃsūti dassento “eva”ntiādimāha.

Dvīhi pakkhehīti mātupakkhena, pitupakkhena cāti dvīhi ñātipakkhehi. “Ubhato sujāto”ti hi etthakeyeva vutte yehi kehici dvīhi bhāgehi sujātattaṃ vijāneyya, sujātasaddo ca “sujāto cārudassano”tiādīsu ārohasampattipariyāyopi hotīti jātivaseneva sujātattaṃ vibhāvetuṃ “mātito ca pitito cā”ti vuttaṃ. Tenāha “bhoto mātā brāhmaṇī”tiādi. Evanti vuttappakārena, mātupakkhato ca pitupakkhato ca paccekamaṃ tividhena ñātiparivaṭṭenāti vuttaṃ hoti. “Saṃsuddhagahaṇiko”ti imināpi “mātito ca pitito cā”ti vuttamevatthaṃ samatthetīti āha “saṃsuddhā te mātugahaṇī”ti, saṃsuddhāva anaññapurisasādhāraṇāti attho. Anorasaputtavasenāpi hi loke mātāpitūsamaññā dissati, idha panassa orasaputtavaseneva icchitāti dassetuṃ “saṃsuddhagahaṇiko”ti vuttaṃ. Gabbhaṃ gaṇhāti dhāretīti gahaṇī, tatiyāvaṭṭasaṅkhāto gabbhāsayaṣaṇṇito mātukucchipadeso samavepākiniyāti samavipācaniyā. Etthāti mahāsudassanasutte. Yathābhuttamāhāraṃ vipācanavasena gaṇhāti na chaḍḍetīti gahaṇī, kammajatejodhātu, yā “udaraggi”ti loke paññāyati.

Pitupitāti pituno pitā. Pitāmahoti āmaha-paccayena taddhitasiddhi.

“Catuyuga”ntiādīsu viya taṃ tadatthe yujjitabbato kālaviseso yugaṃ nāma. Etaṃ yugasaddena āyuppamāṇavacanaṃ abhilāpamattaṃ lokavohāravacanamattameva, adhippetatthato pana pitāmahoyeva pitāmahayugasaddena vutto tasseeva padhānabhāvena adhippetattāti adhippāyo. Tato uddhanti pitāmahato upari. Tenāha “pubbapurisā”ti, tadavasesā pubbakā cha purisāti attho. Purisaggahaṇaṇcetta ukkaṭṭhaniddesena katanti daṭṭhabbaṃ. Evañhi “mātito”ti pālīvacanaṃ samatthitaṃ hoti.

Tatrāyamaṭṭhakathāmuttakanayo - mātā ca pitā ca pitaro, pitūnaṃ pitaro pitāmahā, tesamaṃ yugo dvando pitāmahayugo, tasmā, yāva sattamā pitāmahayugā pitāmahadvandāti attho veditabbo, evaṇca pitāmahaggahaṇeneva mātāmahopi gahito. Yugasaddo cettha ekaseso “yugo ca yugo ca yugo”ti, ato tattha tattha ñātiparivaṭṭe pitāmahadvandaṃ gahitaṃ hotīti.

“Yāva sattamā pitāmahayugā”ti idaṃ kākāpekkhanamiva ubhayattha sambandhagatanti āha “eva”ntiādi. Yāva sattamo puriso, tāva akkhitto anupakuṭṭho jātivādenāti sambandho. Akkhittoti appattakhepo. Anavakkhittoti saddhathālipākādīsu na chaḍḍito. Na upakuṭṭhoti na upakkosito. “Jātivādenā”ti idaṃ hetumhi karaṇavacananti dassetuṃ “kena kāraṇenā”tiādi vuttaṃ. Itipīti imināpi kāraṇena. Ettha ca “ubhato...pe...yugā”ti etena brāhmaṇassa yonidosābhāvo dassito saṃsuddhagahaṇikabhāvakittanato, “akkhitto”ti etena kiriyāparādhābhāvo. Kiriyāparādhena hi sattā khepaṃ pāpuṇanti. “Anupakuṭṭho”ti etena

ayuttasamsaggābhāvo. Ayuttasamsaggañhi paṭicca sattā akkosam labhantīti.

Issaroti ādhīpateyyasamvattaniyakammabalena īsanasīlo, sā panassa issaratā vibhavasampattipaccayā pākaṭā jātā, tasmā aḍḍhabhāvapariyāyena dassento “aḍḍhoti issaro”ti āha. Mahantaṃ dhanamassa bhūmigataṃ, vehāsagatañcāti mahaddhano. Tassāti tassa tassa guṇassa, ayameva ca pāṭho adhunā dissati. Aḡuṇaṃyeva dassemāti anvayato tassa guṇaṃ vatvā byatirekato bhagavato anupasaṅkamanakāraṇaṃ aḡuṇameva dassema.

Adhikarūpoti viṣiṭṭharūpo uttamasarīro. Dassanaṃ arahatīti dassanīyoti āha “dassanayoggo”ti. Pasādaṃ āvahaṭīti pāsādiko. Tenāha “pasādajananato”ti. Pokkharasaddo idha sundaratthe, sarīratthe ca niruḷho. Vaṇṇassāti vaṇṇadhātuyā. Pakāsaniyena parisuddhanimittena vaṇṇasaddassa vaṇṇadhātuyaṃ pavattanato tannimittameva vaṇṇatā, sā ca vaṇṇanissitāti abhedavasena vuttaṃ “uttamena parisuddhena vaṇṇenā”ti. Sarīraṃ pana sannivesaviṣiṭṭhaṃ karacaraṇaḡivāsīsādisamudāyaṃ, tañca avayavabhūtena saṇṭhānanimittena gayhati, tasmā tannimittameva pokkharatāti vuttaṃ “sarīrasaṇṭhānasampattiyā”ti, uttamāya sarīrasaṇṭhānasampattiyātipi yojetabbaṃ. Atthavasā hi liṅgavibhattivipariṇāmo. Sabbesu vaṇṇesu suvaṇṇavaṇṇova uttamoti āha “parisuddhavaṇṇesupi seṭṭhena suvaṇṇavaṇṇena samannāgato”ti. Tathā hi buddhā, cakkavattino ca suvaṇṇavaṇṇāva honti. Yasmā pana vacchasasaddo sarīrābhe pavattati, tasmā brahmavacchasīti uttamasarīrābho, suvaṇṇābho icceva attho. Imameva hi atthaṃ sandhāya “mahābrahmuno sarīrasadiseneva sarīrena samannāgato”ti vuttaṃ, na brahmujugattataṃ. Okāsoti sabbaṅgapaccaṅgaṭṭhānaṃ. Ārohapariṇāhasampattiyā, avayavapāripūriyā ca dassanassa okāso na khuddakoti attho. Tenāha “sabbānevā”tiādi.

Sīlanti yamaniyamalakkhaṇaṃ sīlaṃ, taṃ panassa rattaññutāya vuddhaṃ vaddhitanti visesato “vuddhasīlī”ti vuttaṃ. Vuddhasīlenāti sabbadā sammāyogato vuddhena dhuvasīlena. Evañca katvā padattayampetaṃ adhippetatthato viṣiṭṭhaṃ hoti, saddatthamattaṃ pana sandhāya “idaṃ vuddhasīlīpadasseva vevacana”nti vuttaṃ. Pañcasīlato paraṃ tattha sīlassa abhāvato, tesamajānanato ca “pañcasīlamattamevā”ti āha.

Vācāya parimaṇḍalapadabyañjanatā eva sundarabhāvoti vuttaṃ “sundarā parimaṇḍalapadabyañjanā”ti. Ṭhānakaraṇasampattiyā, sikkhāsampattiyā ca kassacipi anūnatāya parimaṇḍalapadāni byañjanāni akkharāni etissāti parimaṇḍalapadabyañjanā. Akkhameva hi taṃtadatthavācakabhāvena paricchinnaṃ padaṃ. Atha vā padameva atthassa byāñjakattā byāñjanaṃ, sithiladhanitādiakkharapāripūriyā ca padabyañjanassa parimaṇḍalatā, parimaṇḍalaṃ padabyañjanametissāti tathā. Apica pajjati attho etenāti padaṃ, nāmādi, yathādhippetamatthaṃ byāñjetīti byāñjanaṃ, vākyam, tesam paripuṇṇatāya parimaṇḍalapadabyañjanā. Atthaviññāpane sādhanatāya vācāva karaṇaṃ vākkaraṇanti tulyādhikaraṇataṃ dassetuṃ “udāharaṇaghoso”ti vuttaṃ, vacībhedasaddoti attho. Tassa brāhmaṇassa, tena vā bhāsitabbassa atthassa guṇaparipuṇṇabhāvena pūre guṇehi paripuṇṇabhāve bhavāti porī. Puna pureti rājadhānīmahānagare. Bhavattāti samvadaḍḍhattā. Sukhumālattanenāti sukhumālabhāvena, iminā tassā vācāya mudusaṇhattamāha. Apalibuddhāyāti pittasemhādīhi apariyonaddhāya, hetugabbhapadametaṃ. Tato eva hi

yathāvuttadosābhāvoti. Ḍaṃsetvā viya ekadesakathanam sandiṭṭham, saṇikaṃ cirāyitvā kathanam vilambitaṃ, “sanniddhakilambitādi”tipi pāṭho. Saddena ajanakaṃ vacinaṃ, mammakasaṅkhātāṃ vā ekakkhameva dvattikkhattumuccāraṇaṃ sanniddhaṃ. Ādisaddena dukkhalitānukaḍḍhitādīni saṅgaṇhāti. Elāgaḷenāti elāpaggharaṇena. “Elā gaḷanti”ti vuttasseva dvidhā atthaṃ dassetuṃ “lālā vā paggharanti”tiādi vuttaṃ. “Passe’lamūgaṃ uragaṃ dujivha”ntiādīsu viya hi elāsaddo lālāya, kheḷe ca pavattati. Kheḷaphusitānīti kheḷabindūni.

Tatrāyamaṭṭhakathāmuttakanayo - elanti doso vuccati “yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā”tiādīsu viya. Duppaññā ca sadosameva kathaṃ kathentā elam paggharāpentī, tasmā tesam vācā elagaḷā nāma hoti, tabbiparītāyāti attho. “Ādimajjhapiyosānaṃ pākāṭaṃ katvā”ti iminā tassā vācāya atthapāripūriṃ vadati. Viññāpanasaddena etassa sambandho.

Jarājīṇṇatāya jīṇṇoti khaṇḍiccapāliccādibhāvamāpādito. Vuddhimariyādappattoti vuddhiyā paricchedaṃ pariyaṇṭaṃ patto. Jātimahallakatāyāti upapattiyā mahallakabhāvena. Tenāha “cirakālappasuto”ti. Addhasaddo addhānapariyāyo dīghakālāvācako. Kittako pana soti āha “dve tayo rājaparivaṭṭe”ti, dvinnam tiṇṇam rājūnaṃ rājapāsāsanapaṭipāṭiyoti attho. “Addhagato”ti vatvāpi kataṃ vayogahaṇaṃ osānavayāpekkhanti vuttaṃ “pacchimavayaṃ sampatto”ti. Pacchimo tatiyabhāgoti vassasatassa tidhā katesu bhāgesu tatiyo osānabhāgo. Paccekam tettiṃsavassato ca adhiṇamāsapakkhādīpi vibhajjīyati, tasmā sattaṣaṭṭhime vasse yathārahaṃ labbhamānaṃ sapaṭṭhāya pacchimavayo veditabbo. Ācariyasāriputtattherenapi hi imamevatthaṃ sandhāya “sattaṣaṭṭhivassato paṭṭhāya pacchimavayo koṭṭhāso”ti vuttaṃ. Itarathā hi “pacchimavayo nāma vassasatassa pacchimo tatiyabhāgo”ti aṭṭhakathāvacanena virodho bhavēyyāti.

Evam kevalajātivāsena paṭhamavikappaṃ vatvā guṇamissakavasena api dutiyavikappaṃ vadantena “apicā”tiādi āraddhaṃ. Tattha nāyaṃ jīṇṇatā vayomattena, atha kho kulaparivaṭṭena purāṇatāti āha “jīṇṇoti porāṇo”tiādi. Cirakālappavattakulanvayoti cirakālaṃ pavattakulaparivaṭṭo, tenāssa kulavasena uditoditabhāvamāha. “Vayoanuppatto”ti iminā jātivuddhiyā vakkhamānattā, guṇavuddhiyā ca tato sātisaṃyattā “vuddhoti sīlācārādiguṇavuddhiyā yutto”ti vuttaṃ. Vakkhamānaṃ pati pārisesaggahaṇaṇhetam. Tathā jātimahallakatāyapi teneva padena vakkhamānattā, vibhavamahattatāya ca anavasesitattā “mahallakoti vibhavamahantatāya samannāgato”ti āha. Maggapaṭipannoti brāhmaṇānaṃ yuttapaṭipattivīthiṃ avokkamma caraṇavasena upagatoti atthaṃ dasseti “brāhmaṇāna”ntiādīnā. Jātivuddhabhāvamānuppatto, tampi antimavayaṃ pacchimavayameva anuppattoti sādhippāyayojanā. Iminā hi pacchimavayavasena jātivuddhabhāvaṃ dassetīti.

Buddhaguṇakathāvaṇṇanā

304. Tādisehi mahānubhāvehi saddhiṃ yugaggāhavasena ṭhapanampi na mādisānaṃ paṇḍitajātīnaṃ manucchavikaṃ, kuto pana ukkaṃsavasena ṭhapananti idaṃ brāhmaṇassa na yuttarūpanti dassento “na kho pana meta”ntiādīmāha. Tattha yepi guṇā attano guṇehi sadisā, tepi guṇe uttaritareyeva maññaṃ nāma pakāsetīti sambandho. Sadisāti ca ekadesena sadisā. Na hi buddhānaṃ guṇehi sabbathā sadisā kecipi guṇā aññesu labbhanti. “Ko cāha”ntiādi uttaritarākāradassanaṃ. Ahañca kīdiso nāma hutvā sadiso bhavissāmi, samaṇassa...pe... guṇā ca kīdisā nāma hutvā

sadisā bhavissantīti sādhippāyayojanā. Keci navam paṭham karonti, ayameva mūlapāṭho yathā tam ambaṭṭhasutte “ko cāham bho gotama saccariyako, kā ca anuttarā vijjācaraṇasampadā”ti. Itareti attano guṇehi asadise guṇe, “pakāseti”ti imināva sambandho. Ekantenevāti sadisaguṇānam viya pasaṅgābhāvena.

Evam niyāmento soṇadaṇḍo idam atthajātam dīpeti. Yathā hīti ettha hi-saddo kāraṇe. Tenāha “tasmā mayameva arahamā”ti. Gopadakanti gāviyā khuraṭṭhāne ṭhitaudakam. Guṇeti sadisaguṇepi, pageva asadisaguṇe.

Saṭṭhikulasatasahassanti saṭṭhisahassādhikam kulasatasahassam.
Dhammapadaṭṭhakathādīsu pana katthaci bhagavato asītikulasahassatāvacaṇam ekekapakkhameva sandhāyāti veditabbam.

Sudhāmaṭṭhapokkharāṇiyoti sudhāya parikkammakatā pokkharāṇiyo. Sattaratanānanti sattahi ratanehi. Pūrayoge hi karaṇatthe bahulam chaṭṭhivacaṇam.
Pāsādaniyūhādayoti uparipāsāde ṭhitatulāsīsādayo. “Sattaratanāna”nti adhikāro, abhedepi bhedavohāro esa. Kulapariyāyenāti suddhodanamahārājassa asambhinnakhattiyakulānukkamena. Tesupīti catūsu nidhīsupi. Gahitam gahitam ṭhānam pūratīyeva dhanena pākatikameva hoti, na ūnam.

Bhaddakenāti sundarena. Pacchimavaye vuttanayena paṭhamavayo veditabbo.
Mātāpitūnam anicchāya pabbajjāva anādaro tena yutte atthe sāmivacaṇanti vuttam hoti. Etesanti mātāpitūnam. Kanditvāti “kaḥam piyaputtakā”tiādinā paridevitvā.

Aparimāṇoyevāti “ettako eso”ti kenaci paricchinditumasakkuṇeyyatāya aparicchinnoyeva. Dve veḷū adhokaṭimattakameva hontīti āha “dvinnam veḷūnam upari kaṭimattamevā”ti. Pāramitānubhāvena brāhmaṇassa eva paññāyati, bhagavā pana tadā pakatippamāṇovāti dassetum “paññāyamāno”ti vuttamiva dissati, vīmaṃsitvā gahetabbam. “Na hī”tiādinā pāramitābaleneva evam aparimāṇatā, na iddhibalenāti dasseti”ti vadanti. Atuloti asadiso. “Dhammapade gāthamāhā”ti katthaci paṭho ayuttova. Na hi dhammapade ayaṃ gāthā dissati.
Sudhāpiṇḍiyattherāpadānādīsu panāyam gāthā āgatā, sā ca kho aññavatthusmiṃ eva, na imasmiṃ vatthumhi, tasmā pālīvasena saṅgītimanāruḷhā pakiṇṇakadesanāyevāyam gāthāti daṭṭhabbam.

Tattha te tādīseti pariyāyavacaṇametam “appam vassasatam āyu, idānetarahi vijjati”tiādīsu viya, “etādise”tipi paṭhanti, tadasundaram apadānādīsu tathā adissanato. Kilesaparinibbānena parinibbute kutoci pi abhaye te tādise pūjayato ettha idam puñṇam kenaci mahānubhāvena api saṅkhātum na sakkāti attho.

Bāhantaranti dvinnam bāhūnamantaram. Dvādasa yojanasatānīti dvādasādhikāni yojanasatāni. Bahalantarenāti samantā sarīrapariṇāhappamāṇena. Puthulatoti vitthārato. Aṅgulipabbānīti ekekāni aṅgulipabbāni. Bhamukantaranti dvinnam bhamukānamantaram. Mukham vitthārato dviyojanasatam parimaṇḍalato visum vuttattā. “Ediso bhagavā”ti yā parehi vuttā kathā, tassā anurūpanti yathākatham, iminā aññehi vuttam bhagavato vaṇṇakatham sutvā oloketukāmatāya āgatoti dasseti, yathākathanti vā kīdisam. “Yathākatham pana tumhe bhikkhave samaggā sammodamānā avivadamānā phāsukam vassam vasiṭṭhā”tiādīsu viya hi pucchāyam esa nipātasamudāyo, eko vā nipāto.

Gandhakuṭipariveṇeti gandhakuṭiyā pariveṇe, gandhakuṭito bahi pariveṇabbhantareti attho. Tatthāti mañcake. “Sihaseyyam kappesi”ti yathā rāhu asurindo āyāmato,

vitthārato, ubbedhato ca bhagavato rūpakāyassa paricchedaṃ gahetuṃ na sakkoti, tathā rūpaṃ iddhābhisāṅkhāraṃ abhisāṅkharonto sīhaseyyaṃ kappesī”ti evaṃ ācariyena vuttaṃ, “tadetaṃ ‘na mayā asurinda adhomukhena pāramiyo pūritā, uddhaggameva katvā dānaṃ dinna”nti aṭṭhakathāvacanena accantameva viruddhaṃ hoti. Etañhi gandhakuṭṭidvāravivaraṇādīsu viya pāramitānubhāvasiddhidassanaṃ, aññathā tadeva vacanaṃ vattabbaṃ bhaveyyā”ti vadanti, vīmaṃsitvā sampaṭicchitabbaṃ. Adhomukhenāti osakkitavīriyataṃ sandhāya vuttaṃ, uddhaggamevāti anosakkitavīriyataṃ, ubbhakoṭikaṃ katvāti attho. Tadā rāhu upāsakabhāvaṃ paṭivedesīti āha “taṃ divasa”ntiādi.

Kilesehi ārakattā ariyaṃ niruttinayena, atoyeva uttamatā parisuddhatāti vuttaṃ “uttamaṃ parisuddha”nti. Anavajjaṭṭhena kusalaṃ, na sukhavipākaṭṭhena tassa arahatamasambhavato. Kusalasīlenāti anavajjeneva viddhastasavāsanakilesena sīlena. Evañca katvā padacatukkampeṭaṃ adhippetatthato visiṭṭhaṃ hoti, saddatthamattaṃ pana sandhāya “idamassa vevacana”nti vuttaṃ.

Katthaci caturāsītipāṇasahassāni, katthaci aparimāṇāpi devamanussāti atthaṃ sandhāya “bhagavato ekekāya dhammadesanāyā”tiādimāha. Mahāsamayasutta maṅgalasutta- desanādīsu hi catuvīsatiyā ṭhānesu asaṅkhyeyyā aparimeyyā devamanussā maggaphalāmataṃ pivīṃsu. Koṭisatasahassādiparimāṇenapi bahū eva, nidassanavasena panevaṃ vuttaṃ. Tasmā anuttarasikkhāpakabhāvena bhagavā bahūnaṃ ācariyo, tesāṃ ācariyabhūtānaṃ sāvakānamācariyabhāvena sāvakaveneyyānaṃ pācariyo. Bhagavatā hi dinnanaye ṭhatvā sāvakā veneyyaṃ vinenti, tasmā bhagavāva tesāṃ padhāno ācariyoti.

Vadantassādhippetova attho pamāṇaṃ, na lakkhaṇahārādivisayoti āha “brāhmaṇo panā”tiādi. “Imassa vā pūtikāyassā”ti pāṭhāvasāne peyyālaṃ katvā “kelanā paṭikelanā”ti vuttaṃ. Ayañhi khuddakavatthuvibhaṅgapāḷi “bāhirānaṃ vā parikkhārānaṃ maṇḍanā”tiādi peyyālavasena gayhati. Tattha imassa vā pūtikāyassāti imassa vā manussasaṇṇirassa. Yathā hi tadahujātopi siṅgālo “jarasiṅgālo” tveva, ūruppamāṇāpi ca galocilatā “pūtilatā” tveva saṅkhyāṃ gacchati, evaṃ suvaṇṇavaṇṇopi manussasaṇṇi “pūtikāyo” tveva, tassa maṇḍanāti attho. Kelanāti kīḷanā. “Kelāyanā”tipi paṭhanti. Paṭikelanāti paṭikīḷanā. Capalassa bhāvo cāpalyaṃ, cāpallaṃ vā, yena samannāgato puggalo vassasatikopi samāno tadahujātadārako viya hoti, tassedamadhivacananti veditabbaṃ.

Apāpe pure karoti, na vā pāpaṃ pure karotīti apāpapurekkhāroti yuttāyuttasamāsenā duvidhamatthaṃ dassetuṃ “apāpe navalokuttaradhamme”tiādi vuttaṃ. Apāpeti ca pāpapaṭipakkhe, pāpavirahite vā. Brahmani seṭṭhe bhagavati bhavā tassa dhammadesanāvasena ariyāya jātiyā jātattā, brahmuno vā bhagavato apaccaṃ garukaraṇādīnā, yathānusiṭṭhaṃ paṭipattiyā ca, brahmaṃ vā seṭṭhaṃ ariyamaggaṃ jānātīti brahmaññā, ariyasāvakaṃ bhāṭā pajā. Tenāha “sāriputtamoggallānā”tiādi. Brāhmaṇapajāyāti bahitapāpapajāya. “Apāpapurekkhāro”ti ettha “purekkhāro”ti padamadhikāroti dasseti “etissāya ca pajāya purekkhāro”ti iminā. Ca-saddo samuccayattho “na kevalaṃ apāpapurekkhāro eva, atha kho brahmaññāya ca pajāya sambandhabhūtāya purekkhāro”ti. “Ayañhi”tiādi adhippāyamattadassanaṃ. “Apāpapurekkhāro”ti idaṃ “brahmaññāya pajāyā”ti imināva sambandhitabbaṃ, na ca paccekamatthadīpakāṃ, pakatibrāhmaṇajātivasenapi cetassa attho veditabboti dassento “apicā”tiādimāha. Ayuttasamāso cāyaṃ. Pāpanti pāpakammaṃ, ahitaṃ dukkhanti attho. Tassa sambandhipekhattā kassā apāpapurekkhāroti pucchāya

evamāhāti dassetuṃ “kassā”tiādi vuttaṃ. “Attanā”tiādi tadatthavivaraṇaṃ.
Brāhmaṇapajāyāti brāhmaṇajātipajāya.

Raṇṇanti aṭṭaṃ bhajanti rājāno etenāti raṭṭhaṃ, ekassa raṇṇo
rajjabhūtakāsikosalādimahājanapadā. Janā pajjanti sukhajīvikaṃ pāpuṇanti etthāti
janapado, ekassa raṇṇo rajje ekekakoṭṭhāsabhūtā
uttarapathadakkhiṇapathādikhuddakajanapadā. Tatthāti tathā āgatesu. Pucchāyāti
attanā abhisaṅkhatāya pucchāya. Vissajjanāsampaṭicchane ti vissajjanāya attano
ñāṇena sampaṭiggahaṇe. Kesaṇci upanissayasampattiṃ, ñāṇaparipākāṃ,
cittācāraṇa nātvā bhagavāva pucchāya ussāhaṃ janetvā vissajjetīti adhippāyo.

“Tattha katamaṃ sākhalā”ntiādi nikkhepakaṇḍapāḷi. Addhānadarathanti
dīghamaggāgamanaparissamaṃ. Assāti bhagavato, mukhapadumanti sambandho.
Bālātapasamphassanenevāti abhinavuggatasūriyaraṃsisamphassanena iva. Tathā hi
sūriyo “padmabandhū”ti loke pākaṭo, cando pana “kumudabandhū”ti.
Puṇṇacandassa siriyā samānā sirī etassāti puṇṇacandasassirikaṃ. Kathaṃ
nikkujjitasadisatāti āha “sampattāyā”tiādi. Ettha pana “ehi svāgatavādī”ti iminā
sukhasambhāsapubbakaṃ piyavāditaṃ dasseti, “sakhilo”ti iminā saṇhavācataṃ,
“sammodako”ti iminā paṭisandhārakusalataṃ, “abbhākuṭiko”ti iminā sabbattheva
vippasannamukhataṃ, “uttānamukho”ti iminā sukhassallāpataṃ, “pubbabhāsī”ti
iminā dhammānuggahassa okāsakaraṇena hitajjhāsayataṃ dassetīti veditabbaṃ.

Yattha kirāti ettha kira-saddo arucisūcane -

“Khaṇavatthuparittattā, āpāthaṃ na vajanti ye;
Te dhammārammaṇā nāma, ye’saṃ rūpādayo kirā”ti. -

Ādisu viya, tena bhagavatā adhivutthapadesa na devatānubhāvena manussānaṃ
anupaddavatā, atha kho buddhānubhāvenāti dasseti. Buddhānubhāveneva hi tā
ārakkhaṃ gaṇhanti. Paṃsupisācakādayoti paṃsunissitapisācakādayo. Ādisaddena
bhūtarakkhasādīnaṃ gahaṇaṃ. Idāni buddhānubhāvameva pākaṭaṃ katvā dassetuṃ
“apicā”tiādi vuttaṃ.

Anusāsitaṃ saṅgho nāma sabbopi veneyyajanasaṃmūho. Sayāṃ uppādito saṅgho
nāma nibbattitaariyapuggalasamūho. “Tādiso”ti iminā “sayāṃ vā uppādito”ti
vuttavikappo eva paccāmaṭṭho anantarassa vidhi paṭisedhovāti katvā, tasmā
“purimapadasseva vā”ti vikappantaragahaṇanti ācariyena vuttaṃ.
Tatrāyamadhippāyo - kāmaṃ “gaṇī”ti idaṃ “saṅghī”ti padasseva vevacanaṃ,
atthamattaṃ pana dassetuṃ yathāvuttavikappadvaye dutiyavikappameva
paccāmasitvā “tādisovassa gaṇo atthī”ti vuttattā avasiṭṭhassapi paṭhamavikappassa
saṅghaṇatthaṃ “purimapadasseva vā vevacanameta”nti vuttanti. Evampi vadanti -
dhammasenāpatittherādīnaṃ paccekagaṇīnaṃ gaṇaṃ, suttantikādigaṇaṃ vā
sandhāya “tādiso”tiādi vuttaṃ. Tatthāpi hi sabbova bhikkhugaṇo anusāsitaṃ
nāma, nibbattitaariyagaṇo pana sayāṃ uppādito nāma, tasmā “tādiso”ti iminā
vikappadvayassāpi paccāmasanaṃ upapannaṃ hoti. Evaṃ padadvayassa
visesatthataṃ dassetvā sabbathā samānatthataṃ dassetuṃ “purimapadassevā”tiādi
vuttanti. Pūraṇamakkhaliādīnaṃ bahūnaṃ tittakarānaṃ, niddhāraṇe cetāṃ
sānivacanaṃ. Acelakādimattakenapi kāraṇenāti niccolatādimattakenapi
appicchasantuṭṭhatādisamāropanalakkhaṇena kāraṇena.

Navakāti abhinavā. Pāhunakāti pahēṇakaṃ paṭiggaṇhitumanucchavikā, etena

duvidhesu āgantukesu puretaramāgatavasena idha atithino, na bhojanavelāyamāgatavasena abbhāgatāti dasseti. Pariyāpuṇāmīti paricchinditum jānāmi, dhātvatthamattam pana dassetum “jānāmī”ti vuttam.

Kappampīti āyukappampi, bhaṇeyya ceti sambandho. Ciraṃ cirakāle kappo khīyetha, dīghamantare dīghakālantarepi tathāgatassa vaṇṇo na khīyethāti yojanā. “Cira”nti cettha vattabbepi chandahānibhayā rassattham niggaḥitalopo, atidīghakālam vā sandhāya “ciradīghamantare”ti vuttam, ubhayattha sambandhitabbametam, kiriyārahādiyoge viya ca antarayoge adhikakkharapādo anupavajjo, ayaṇca gāthā abhūtaparikappanāvasena aṭṭhakathāsu vuttā tathā bhāsamānassa abhāvato.

305. Nanti ācariyam. Alam-saddo idha arahattho “alameva nibbinditu”ntiādīsu viyāti āha “yuttamevā”ti. Puṭena netvā asitabbato paribhuñjitabbato puṭosaṃ vuccati pātheyyam. Itthambhūtalakkhaṇe karaṇavacanam dasseti “tam gahetvā”ti iminā. Pāliyam puṭamsenapi kulaputtenāti sambandham dassetum “tena puṭamsenā”ti vuttam. “Am̐senā”tiādi adhippāyamattadassanam, vahantena kulaputtena upasaṅkamitum alamevāti attho.

Soṇadaṇḍaparivitakkavaṇṇanā

306-307. Na idha tiro-saddo “tirokuḍḍe vā tiropākāre vā chaḍḍeyya vā chaḍḍāpeyya vā”tiādīsu viya bahiatthoti āha “antovanasaṇḍe gatassā”ti. Tattha viharopi vanasaṇḍapariyāpannoti dasseti “vihārabbhantaram pavitṭhassā”ti iminā. Ete añjalim paṇāmetvā nisinnā micchādītṭhivasena ubhatopakkhikā, “itare pana sammādītṭhivasena ekatopakkhikā”ti atthato āpanno hoti. Daliddattā, ñātīpārijuññādinā jiṇṇattā ca nāmagottavasena apākaṭā hutvā pākaṭā bhavitukāmā evamakamsūti adhippāyo. Kerāṭikāti saṭṭhā. Tatthāti dvīsu janesu. Tatoti vissāsato, dānato vā.

Brāhmaṇapaññattivaṇṇanā

309. Anonatakāyavasena thaddhagatto, na mānavasena. Tena pāliyam vakkhati “abbhunnāmetvā”ti. Cetovitakkam sandhāya cittasīsenā “cittam aññāsī”ti vuttam. Vighātanti cittadukkham.

311. Sakasamayeti brāhmaṇaladdhiyam. Mīyamānoti mariyamāno. Dītṭhisañjānanenēvāti attano laddhisañjānanenēva. Sujanti homadabbim, nibbacanam vuttameva. Gaṇhantesūti juhanattham gaṇhanakesu, iruvijjesūti attho. Iruvedavasena homakaraṇato hi yaññayajakā “iruvijjā”ti vuccanti. Paṭhamo vāti tattha sannipatitesu sujākiriyaṃ sabbapadhāno vā. Dutiyo vāti tadanantariko vā. “Suja”nti idaṃ karaṇatthe upayogavacananti āha “sujāyā”ti. Aggihuttamukhatāya yaññassa yaññe diyyamānam sujāmukhena diyyati. Vuttañca “aggihuttamukhā yaññā, sāvittī chandaso mukha”nti. Tasmā “diyyamāna”nti ayaṃ pāṭhaseso viññāyatīti ācariyena vuttam. Apica sujāya diyyamānam sujanti taddhitavasena attham dassetum evamāha. Porāṇāti aṭṭhakathācariyā. Purimavāde cettha dānavasena paṭhamo vā dutiyo vā, pacchimavāde ādānavasenāti ayametesam viseso. Visetatoti vijjācaraṇavisesato, na brāhmaṇehi icchitavijjācaraṇamattato. Uttamabrāhmaṇassāti anuttaradakkhiṇeyyatāya ukkaṭṭhabrāhmaṇassa. Yathādhīppetassa hi vijjācaraṇavisesadīpakassa “katamam pana tam brāhmaṇasīlam, katamā sā paññā”tiādivacanassa okāsakaraṇatthameva “imesam

pana brāhmaṇa pañcannaṃ aṅgānaṃ”ntiādivacanaṃ bhagavā avoca, tasmā padhānavacanaṃnūrūpamanusandhiṃ dassetuṃ “bhagavā panā”tiādi vuttanti datṭhabbaṃ.

313. Apavadatīti vaṇṇādīni apanetvā vadati, atthamattaṃ pana dassetuṃ “paṭikkhipatī”ti vuttaṃ. Idanti “mā bhavaṃ soṇadaṇḍo evaṃ avacā”tiādivacanaṃ. Brāhmaṇasamayanti brāhmaṇasiddhantaṃ. Mā bhindīti mā vināsesi.

316. Samoyeva hutvā samoti samasamo, sabbathā samoti attho. Pariyāyadvayañhi atisayatthadīpakaṃ yathā “dukkhadukkhaṃ, rūparūpa”nti. Ekadesamattato pana aṅakena māṇavena tesaṃ samabhāvato taṃ nivattento “ṭhapetvā ekadesamatta”ntiādimāha. Kulakoṭiparidīpananti kulassa ādiparidīpanaṃ. Yasmā attano bhaginiyā...pe... na jānissati, tasmā na tassa mātāpitumattaṃ sandhāya vadati, kulakoṭiparidīpanaṃ pana sandhāya vadatīti adhippāyo. “Atthabhañjanaka”nti iminā kammaṭṭhapaṭṭaṃ vadati. Guṇeti yathāvutte pañcasīle. Athāpi siyāti yadipi tumhākaṃ evaṃ parivitakko siyā, bhinnasīlassāpi puna pakatisīle ṭhitassa brāhmaṇabhāvaṃ vaṇṇādayo sādhetīti evaṃ siyāti attho. “Sādhetī”ti pāṭhe “vaṇṇo”ti kattā ācariyena ajjhāhaṭo, nidassanañcetaṃ. Mantajātīsupi hi eseva nayo. Sīlamevāti puna pakatibhūtaṃ sīlameva brāhmaṇabhāvaṃ sādhesati, kasmāti ce “tasmīṃ hi...pe... vaṇṇādayo”ti. Tattha sammohamattaṃ vaṇṇādayoti vaṇṇamantajātīyo brāhmaṇabhāvassa aṅganti sammohamattametaṃ, asamavekkhitvā kathitamidaṃ.

Sīlapaññākathāvaṇṇanā

317. Kathito brāhmaṇena pañhoti “sīlavā ca hotī”tiādinā dvinnameva aṅgānaṃ vasena yathāpucchito pañho yāthāvato vissajjito. Etthāti yathāvissajjite atthe, aṅgadvaye vā. Tassāti soṇadaṇḍassa. Yadi ekamaṅgaṃ ṭhapeyya, atha patiṭṭhātuṃ na sakkuṇeyya. Yadi pana na ṭhapeyya, atha sakkuṇeyya, kiṃ panesa tathā sakkhissati nu kho, noti vīmaṃsanatthameva evamāha, na tu ekassa aṅgassa ṭhapanīyattāti vuttaṃ hoti. Tathā cāha “evametaṃ brāhmaṇā”tiādi. Dhovittattāva parisujjhananti āha “sīlapisuddhā”ti, sīlasampattiyā sabbaso suddhā anupakkiliṭṭhāti attho. Kuto dussīle paññā asamāhitattā tassa. Kuto vā paññārahite jaḷe eḷamūge sīlaṃ sīlavibhāgassa, sīlapisodhanūpāyassa ca ajānato. Eḷā mukhe gaḷati yassāti eḷamūgo kha-kārassa ga-kāraṃ katvā, elamukho, elamūko vā. Iti bahudhā pāṭhoti bhayaḥheravasuttaṭṭhakathāyaṃ vutto. Pakatṭhaṃ ukkatṭhaṃ ñāṇaṃ paññānanti katvā pākatiṃ ñāṇaṃ nivattetuṃ “paññāṇa”nti vuttaṃ. Vipassanādiñāṇaṃhi idhādhippettaṃ, tadetaṃ pakārehi jānato paññāvāti āha “paññāyevā”ti.

Catupārisuddhisīlena dhotāti samādhipadaṭṭhānena catupārisuddhisīlena sakalaṃkilesamalavisuddhiyā dhovitā visuddhā. Tenāha “kathaṃ panā”tiādi. Tattha dhovatīti sujjhati. Saṭṭhīasītivassānīti saṭṭhivassāni vā asītivassāni vā. Maraṇakālepi, pageva aññasmīṃ kāle. Mahāsaṭṭhivassatthero viyāti saṭṭhivassamahāthero viya. Vedanāpariggahamattampīti ettha vedanāpariggaho nāma yathāuppannaṃ vedanaṃ sabhāvasarasato upadhāretvā puna padaṭṭhānato “ayaṃ vedanā phassaṃ paṭicca uppajjati, so ca phasso anicco dukkho vipariṇāmadhammo”ti lakkhaṇattayaṃ āropetvā pavattitavipassanā. Evamā passantena hi sukhena sakkā sā vedanā adhvāsetuṃ “vedanā eva vedatī”ti. Vedanaṃ vikkhambhetvāti yathāuppannaṃ dukkhavedanaṃ anuvattitvā vipassanaṃ

ārabhitvā vīthipaṭipannāya vipassanāya taṃ vinodetvā. Saṃsumārapatitenāti kumbhīlena viya bhūmiyaṃ urena nipajjamānena. “Nāha”ntiādiṃ tathā sīlarakkhaṇameva dukkaranti katvā vadati. Sīle paṭiṭṭhitassa hi arahattaṃ hatthagataṃyeva. Yathāha “sīle paṭiṭṭhāya...pe... vijaṭṭhaye jaṭṭa”nti catūsu puggalesu ugghāṭitañño evāyaṃ visayoti āha “ugghāṭitaññutāyā”ti. Paññāya sīlaṃ dhovivāti sīlaṃ ādimajjhāpariyosānesu akhaṇḍādibhāvāpādanena paññāya suvisodhitaṃ katvā. Santatimahāmattavattū dhammapade.

318. “Kasmā āhā”ti uparidesanāya kāraṇaṃ pucchati. Lajjā nāma “sīlassa ca jātiyā ca guṇadosappakāsanena samaṇena gotamena pucchitapaññaṃ vissajjesi”ti parisāya paññātata, sā tathā vissajjitumasamatthātāya bhijjissatīti attho, paṭhamam alajjamānopi idāni lajjissāmīti vuttaṃ hoti. Paramanti pamāṇaṃ. “Ettakaparamā maya”nti padānaṃ tulyādhikaraṇataṃ dassetuṃ “te maya”nti vuttaṃ. Idam vuttaṃ hoti - “sīlapañña”nti vacanameva amhākaṃ paramaṃ, tadatthabhūtāni pañcasīlāni, vedattayavibhāvanaṃ paññaṇca lakkhaṇādito niddhāretvā jānaṃ natthi, kevalaṃ tattha vacīparamāva mayanti. Ayaṃ panettha atthakathāmuttakanayo - ettakaparamāti ettakaukkaṃsakoṭikā, paṭhamam pañhāvissajjanāva amhākaṃ ukkaṃsakoṭīti attho. Tenāha “mayā sakasamayavasena pañho vissajjito”ti. Paranti atirekaṃ. Bhāsītassāti vacanassa saddassa.

Ayaṃ pana visesoti sīlaniddese niyyātanamattaṃ apekkhitvā vuttaṃ. Tenāha “sīlamicceva niyyātita”nti. Sāmaññaphalasutte hi sīlaṃ niyyātetvāpi puna sāmaññaphalamicceva niyyātitaṃ. Sabbesampi mahaggatacittānaṃ ñāṇasampayuttatā, jhānaṇaṇca taṃ sampayogato “atthato paññāsampadā”ti vuttaṃ. Paññāniddese hi jhānapaññaṃ adhiṭṭhānaṃ katvā paṭhamam vipassanāpaññaṃ niyyātita. Tenāha “vipassanāpaññāyā”tiādi.

Soṇadaṇḍaupāsakattapaṭivedanākathāvaṇṇanā

321. Daharo yuvāti ettha daharavacanena paṭhamayobbanabhāvaṃ dasseti. Paṭhamayobbanakālagato hi “daharo”ti vuccati. Puttassa putto nattā nāma. Nappahotīti na sampajjati, puttanaṭṭappamānopi na hotīti attho. “Āsanā me taṃ vuṭṭhāna”nti etassa atthāpattim dassetuṃ “mama agāravenā”tiādi vuttaṃ. Etanti añjalipaggahaṇaṃ. Ayañhi yathā tathā attano mahājanassa sambhāvanaṃ uppādetvā kohaṇṇena pare vimhāpetvā lābhuppādanaṃ nijigīsanto vicarati, tasmāssa ativiya kuhakabhāvaṃ dassento “iminā kirā”tiādiṃ vadati. Agāravaṃ nāma natthīti agāravavacanam nāma natthi, nāyaṃ bhagavati agāravena “ahañceva kho panā”tiādimāha, atha kho attano lābhāparihānibhayenevāti vuttaṃ hoti.

322. Taṅkhaṇānurūpāyāti yādisi tadā tassa ajjhāsayappavatti, tadanurūpāyāti majjhēpadalopena attho. Tadā tassa vivaṭṭasannissitassa tādisassa ñāṇaparipākassa abhāvato kevalaṃ abbhūdayasannissito eva attho dassitoti āha “diṭṭhadhammikasaṃparāyikaṃ atthaṃ sandassetvā”ti, paccakkhato vibhāvetvāti attho. Kusale dhammeti tebhūmake kusalahamme, ayamettha nipariyāyato attho. Pariyāyato pana “catubhūmake”tipi vattum vaṭṭati lokuttarakusalassapi āyatim labbhamānattā. Tathā hi vakkhati “āyatim nibbānatthāya, vāsanābhāgiyāya vā”ti. Tatthāti kusale dhamme yathāsamaḍapite. Nanti soṇadaṇḍabrāhmaṇaṃ. Samuttejetvāti sammadeva uparūpari nisānetvā puññakiriyāya tikkhavisadabhāvamāpādetvā. Taṃ pana atthato tattha ussāhajananameva hotīti āha “saussāhaṃ katvā”ti. Tāya ca saussāhatāyāti evaṃ puññakiriyāya saussāhatā

niyamato diṭṭhadhammikādiatthasampādanīti yathāvuttāya saussāhatāya ca sampahaṃsetvāti sambandho. Aññehi ca vijjamānaguṇehīti evarūpā te guṇasamaṅgitā ca ekantena diṭṭhadhammikādiatthanipphādanīti tasmīṃ vijjamānehi, aññehi ca guṇehi sampahaṃsetvā sammadeva haṭṭhatuṭṭhabhāvamāpādetvāti attho.

Yadi bhagavā dhammaratanavassaṃ vassī, atha kasmā so visesaṃ nādhigacchīti codanaṃ sodhetuṃ “brāhmaṇo panā”tiādi vuttaṃ. Kuhakatāyāti vuttanayena kohaññakattā, iminā payogasampattiabhāvaṃ dasseti. Yajjevaṃ kasmā bhagavā tassa tathā dhammaratanavassaṃ vassīti paṭicodanampi sodhento “kevalamassā”tiādimāha. Tattha kevalanti nibbedhāsekkhabhāgiyena asammissaṃ. Nibbānatthāyāti nibbānādhigamatthāya, parinibbānatthāya vā. Āyatīṃ visesādhigamanūpāyabhūtā puññakiriyāsu paricayasāṅkhātā vāsanā eva bhāgo, tasmīṃ upāyabhāvena pavattāti vāsanābhāgiyā. Na hi bhagavato niratthakā catuppadikagāthāmattāpi dhammadesanā atthi. Tenāha “sabbā purimapacchimakathā”ti. Ādito cettha pabhuti yāva brāhmaṇassa vissajjanāpariyosānaṃ, tāva purimakathā, bhagavato pana sīlapaññāvissajjanā pacchimakathā. Brāhmaṇena vuttāpi hi buddhaguṇādipaṭisaññuttā kathā āyatīṃ nibbānatthāya vāsanābhāgiyā evāti. Sesāṃ suviññeyyameva.

Iti sumaṅgalavilāsiniyā dīghanikāyaṭṭhakathāya
paramasukhumagambhīraduranubodhatthaparidīpanāya
suvimalavipulapaññāveyyattiyajananāya sādhuvilāsiniyā nāma līnatthapakāsaniyā
soṇadaṇḍasuttavaṇṇanāya līnatthapakāsanaṃ.

Soṇadaṇḍasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 1.The Collection of the Long Discourses - Subcommentaries. 5. New subcommentary on the Chapter on the Aggregate of Morality-2. 4. Commentary on the Discourse to Soṇadaṇḍa Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org